

MATERIAL

Det vanligaste träslaget är asp, men också andra lövträd har använts. Tunna fanérskivor sågas ut, skärs sedan i smala remsor, som blir till fyrkantiga långa stänger, som i sin tur kapas till lagom "tändstickslängd". Stickorna doppas så i "svavelgröten" och läggs på plats.

ASKEN

Fosfortändstickorna var förpackade i karduspapper (brunt omslagspapper), samma papperssort användes t ex till sockertoppar och godisstrutar.

För export användes askar av papp eller senare av trä (fanér) eller mässing.

Den skjutbara asken var ett handarbete från början. "Arbetslösa" kvinnor, sett med dagens ögon, barn och fångar hade beting på tillverkningen, man arbetade till sitt uppehälle. Från början gjordes asken av papp, senare i fanér. Bitarna och pappersremorna runt askarna skars till på fabriken och hämtades där av kvinnorna eller "läddragarna", som också hämtade tillbaka de färdiga askarna. Man var stolt över sitt arbete.

Asken blev världens största standardförpackning, tätt följd av ölflaskan.

Tillverkningsautomatiken startade omkring 1870, och blev snart en storindustri.

Alexander Lagerman, Jönköpings Tändsticksfabrik konstruerade en automatiserad maskin, som gav Sverige en

ledande position i världen med just tändsticksasken.

År 2001 är vi översållade av förpackningar av alla slag. Tändsticksasken och ölflaskan är nog inga höjdare längre.

ETIKETTER

- De första etiketterna var små, med tillverkarens namn.
- Exportaskarna förseddes med påkostade etiketter.
- Beställaren kunde beställa egen dekor. Man var medveten om att en dekorativ etikett sålde bra.
- Jönköpings Tändsticksfabriker rönste stora internationella framgångar med sina säkerhetständstickor.

Den klassiska gula etiketten och medaljongerna, samt texten: "Tända endast mot lådans plån", fick åtskilliga plagiat.

Södertälje Tändsticksfabrik var igång mellan 1871 och 1908. Startades som många andra fabriker på privat initiativ, med privata pengar.

Källor:

- Kulturen 1987
- Nordisk Familjebok 1933
- Bra Böckers Lexikon 1990
- Sillburkar och Tvålaskar

Bilden, visar ett "axplock" från utställningen.

Från utställningen på hemvårdardagen.

Julm

Öppet hus "kuriosautställning" i Kyrkskolan.

Båt

knad vid Lida Gård.

Tullgarnsdagen den 10 juni 2001.

ans skylt från Öhmanstorp.

Besök i ladugården på Björkarö.

Slättålen från Märkö

RETS
BILD
VALKAD

Från Gustaf V:s kök på Tullgarns Slott

På Tullgarns Slott finns chansen att se ett riktigt slottskök inifrån Gustaf V och drottning Victoria var mycket förtjusta i god mat och Tullgarn hade till och med ett eget konditori.

PÅ TULLGARN tillbringade Gustaf V varje sommar mellan åren 1881 och 1950. Ute i parken fanns en välhållen tennisbana. Naturligtvis fanns också vinkällare, biljard- och frukost-rum.

På Gustaf V:s tid var köket toppmodernt. Spisen från Bolinder införskaffades för 2315 riksdaler, den har tre stora ugnar och är extrautrustad med varmvattenkran. Köket är inte fullt utrustat, men på kökets hyllor står fortfarande några redskap och koppargrytor kvar. I ett hörn står huggkubben kvar. Här inne arbetade som mest sju personer med att laga mat åt de kungliga och slottets personal. Det krävdes ansevärd mängder mat. Man kan föreställa sig att det var liv och rörelse. Men i köket rådde också en sträng hie-

rarki. Nåde den som satte sig vid köksmästare Arbins bord!

Tullgarnspaj var Gustaf V:s speciella utflyktsrätt som alltid lagades till kungens jakter. Deltagarna, som visste om att det skulle vankas Tullgarnspaj, emotsåg lunchen med förväntan. Också vår egen kung, Carl XVI Gustaf, brukar ibland bjuda

jaktdeltagare på Tullgarnspaj. De som har smakat säger att pajen är oerhört god, men mycket mäktig. Men i boken Kungliga Rätter av Paul Arbin, Gustaf V:s köksmästare och den som uppfann Tullgarnspajen, står receptet på pajen otroligt nog under "Entréer".

Recept på Tullgarnspaj

150 g smördeg
400 g spaghetti
200 g smält smör
5 dl vispgrädd
150 g riven parmesanost
150 g rivet salt kött
2 ägg vispade med 2 dl vispgrädd
250 g kalvbräss, stuvad i grädd
och köttsky
200 g kokt eller stekt kyckling,
hackad i tärningar

1-2 skalade och stekta tomater
1 äggula
salt, peppar muskot

I botten på en eldfast form, ungefär 15 centimeter hög och 20 centimeter i diameter, läggs en tunn skiva smördeg.

Koka spaghetten i saltat vatten i 5 minuter. Häll av vattnet och låt spaghetten koka färdigt i kastrull med 100 gram av smöret, vispgrädden, salt, peppar och en aning muskot. Lägg se-

dan lite spaghetti i formen och strö parmesanost över. Vispa äggen med grädd. Varva med salt kött, äggmassa, stuvad kalvbräss och lite smält smör. Därefter åter spaghetti och riven ost. Fyll formen varvis.

Sista varvet ska bestå av kyckling och tomat. En skiva smördeg läggs över och penslas med äggula. Pajen bakas i ugn 20-30 minuter i 200 graders ugnsvärme.

Petersborgs skola klass 3 och 4, omkring år 1940.

FRÄMRE RADEN FRÅN VÄNSTER.

1. Edvin,	Nybygget
2. Klas Johansson,	Lindsberg
3. Okänd	
4. Lasse Ekström,	Edeby
5. Lars Gustafsson,	Petersborg
6. Sten Andersson,	Marmorfabriken

7. Inez Johansson,	Påtåker
8. Alice Johansson,	Lindsberg
9. Okänd	
10. Lars Valter Blohm,	Långvallen

MELLANRADEN FRÅN VÄNSTER.

1. Bosse,	Petersborg
2. Inga-Lill Blohm,	Långvallen
3. Ann-Marie,	Krustorp? Kärrstugan?
4. Gunborg Karlsson,	stugan vid Liseborg
5. Sonja Blomberg,	Ekbacken
6. Ingrid Gustavsson,	Petersborg

BAKRE RADEN FRÅN VÄNSTER.

1. Lennart,	Fridhem
2. Gunnar Blom,	Berntsborg
3. Okänd	
4. Sven Björklund,	Botorp
5. Birger Karlsson,	Vallalöt
6. Lennart Karlsson,	Vallalöt
7. Hildur Ekdahl, lärarinna	
8. Olle Petterson, (de Mander), Norrvrå	
9. Lars-Olov Berglund	Lämbonäs

Fosterbarn

Utdrag ur den mönstringsbok som medföljde varje barnhusbarn och skulle förvaltas av fosterföräldrarna till dess barnet fyllde 14 år. Varje barn tilldelades ett nummer. Detta skrevs på pärmisidan av boken.

Kungl. Direktionen
öfver
ALLMÄNNA BARNHUSINRÄTTNINGEN
i
Stockholm

öfverlämnar härmed barnet N:o 8363

Sara Margareta Persdotter
(fingerat namn och datumangivelse)

födt den 10 juni år 1908 döpt 12/6.
i Katarina församling
till vård och uppfostran åt å nästa sida
uppgifna fosterföräldrar, mot de skyldig-
heter, som här nedan vidare stadgas.

o s v med underskrifter m m

Detta var första sidan i en "mönstringsbok" på 17 sidor, som skulle följa barnet så länge det åtnjöt vård i Barnhusinrättningens regi.

Härnedan några **skyldigheter**, de nya föräldrarna hade att beakta:

- att kläder, mat och föda samt egen sängplats fanns för barnet.
- att skolgång, konfirmationsundervisning och handledning för framtiden skedde.
- se till att barnet kom under läkarvård, men att anlita barnmorskor vid sjukdom fick **inte** ske.
- att inställa sig personligen jämte barnet, vid Barnhuset för mönstring i mars, juni, september och december.
- att då fosterlönen uttogs, varje halvår, uppvisa barnet.

Några av de **rättigheter** föräldrarna hade.
Förmåner: fosterlön 100:- = till 1 års ålder
80:- = till 2 års ålder
72:- = till 3 års ålder
från fjärde levnadsåret 60:- = till 14 år,
därefter upphör barnet vara barnhusbarn.

Premie för uttagande av *gosse* under 1 år 50kr, för *flickebarn* i samma ålder 20 kr.

Kläder åt barnet: tvenne omgångar, färdiggjorda, enligt fastställd stat, vid utlämnandet till fostervård. Ytterligare en omgång då barnet väl vårdats hos samma

fosterföräldrar under fyra, åtta och tolv år. Ersättning i penningar för kläder lämnas **icke**.

Läkarvård Barnhusets läkare skall anlitas och fria medikamenter erhålls. (S.k kvacksalvare må ej under någon förevändning anlitas). *Begravningshjälp* med 12 kronor fick familjen, men endast om barnet åtnjutit god vård. *Nattvardskläder*, i form tyg till svart beklädnad till konfirmationen, efter rekommendation av Pastorsämbetet.

Läroböcker, varvid fordras skriftligt intyg från läraren om författare och upplaga. Böckerna skickas med Barnhusinrättningens försorg till skolan. Rit- och skrivmateriel utlämnas inte.

Belöningsmedalj af silfver att på bröstet bäras, **Luthers postilla** eller **Bibeln i praktband** åtnjöt de fosterföräldrar, som i minst 5 års tid, väl vårdat och givit barnet den uppfostran som lovar att det blir en nyttig och rättskaffens samhällsmedlem.

För att åtnjuta de ovanstående förmånerna erfordras vitsord från Pastorsämbetet. Alla kostnader som budskickning, telegram, telefonsamtal m m som berör barnet, betalas av Barnhusinrättningen, mot kvitto.

Många **föreskrifter** angående späda barns vård, här några exempel:

att mata barnet med "tuggor" eller "sug" (mat, som modern tuggar sönder, inlindat i en trasa, därefter ger barnet att suga på) är strängt förbjudet p g a smittorisken. Modern skall tvätta sina bröst före och efter digivning. Barnet får ej avvänjas förrän det fått sina framtänder. Fast föda i form av väl hackad mat får ges när barnet fått de 8 oxeltänderna. I mönstringsboken finns i detalj hur, var och när barnet skall skötas vid sjukdomar, transporter, tandläkarbesök m m.

---- Man hade koll på läget.----

Denna bok som jag refererar till, slutar 1921 då barnet fyller 14 år
Gunilla Follin

Betalda underhåll.

År	dag	Kronor	öre	Utbetaladt
1908	i kvart.			
	2			
	29/12	20	83	ack. Lundqvist
	4			
1909	21/6	50	00	ack. Lundqvist
	2			
	21/12	40	00	ack. Lundqvist
	4			
1910	20/6	40	00	ack. Lundqvist
	2			
	23/12	36	00	ack. Lundqvist
	4			
1911	13/6	36	00	ack. Lundqvist
	2			

År	dag	Kronor	öre	Utbetaladt
	3 kvart.	40	00	ack. Lundqvist
	4			
1911	21/6	50	00	ack. Lundqvist
	2			
	20/12	20	00	ack. Lundqvist
	4			
1912	20/6	35	00	ack. Lundqvist
	2			
	19/12	35	00	ack. Lundqvist
	4			
1913	19/6	35	00	ack. Lundqvist
	2			
	14/12	36	00	ack. Lundqvist
	4			

Inspektion.

Datum	Anteckningar	Hälsa- undersö- tt	Vård	Vitord skolan i hem- met	Roster hemmet
11/5	D. L. G. v.	B.	B.	A.	Ba.
12/5	H. Johansson (ingenh.)	B.	B.	A.	Ba.
14/26	H. Johansson	B.	B.	A.	Ba.
15/22	H. Johansson	B.	B.	A.	Ba.
17/22	H. Johansson	B.	B.	A.	Ba.
19/23	H. Johansson	B.	B.	A.	Ba.
21/25	H. Johansson	B.	B.	A.	Ba.

Tandläkares anlåtande ersättes, om behandlingen tillstyrkes af Barnhusets öfverläkare. För att erhålla sådan tillstyrkan böra därför fosterföräldrarna till Barnhuset insända af tandläkare utfärdadt intyg om barnets behof af tandvård, dennas art och omfattning samt den ungefärliga kostnaden därför, hvilket intyg omgående återställes till fosterföräldrarna med anteckning om öfverläkarens tillstyrkan. Endast om behandlingen är af så enkel art, att den kan genomföras vid ett eller högst två besök, lämnas ersättning för tandläkares anlåtande utan oifvannämnda tillstyrkan.

7:o) Begravningshjälpen, utgående för barn under 3 år med kronor 20:— och för barn öfver 3 år med kronor 30:—, därest barnet, som aflidit, åtnjutit god vård.

Linnen	3	»
Mössor af lärft	2	»
Tröjor af parkum	2	»
Gördlar	2	»
Koltklädning af bomullstyg	1	»
Ylleunderkjortel med lif	1	»
Halsduk	1	»
Strumpor	1	par.
Kängor	1	»
Kappa af ylletyg	1	styck.

Utdrag ur boken med nr.8363 utfärdad av Kungl. Direktionen öfver Allmänna Barnhusinrättningen i Stockholm som utvisar hur stort underhållet var, samt att man vid inspektioner i hemmet också betogsatte t. ex. fosterhemmet

Smått och gott från bygden och annorstädes!

Det händer på Mörkö !

SKANSEN, på Kasholmen vid Mörköbron har under året röjts från allsköns skräp genom bl.a. Hembygdsföreningens initiativ. Arbetet kommer att fortsätta under våren 2002, från kommundelen har man lovat bistå med upprustning av bl.a. sittbänkar.

För den som ännu ej har besökt platsen, kan vi meddela att den är mycket väl värd ett besök.

Genom kommunens försorg har det satts upp en informationstavla. Utsikten är hänförande, man ser i norr Hörningsholm och söderut utbreder sig Pålsundet ned mot Skyttorp. Ofta ses här fågel-skådare med sina tubkikare. Hjälp oss gärna att väl vårda detta unika fornminne.

Gustaf Friberg

Tankeväckande minnestavla !

Vid den gamla riksvägen utmed Vätterns strand i Småland, någon mil norr om Gränna kan man läsa på en minnestavla.

UNDER OSCAR I:s, 6-7 REGERINGSÅR
BYGGDES DENNA VÄGBANA.
GUD GAV MÄNNISKAN MEDLEN OCH
KRAFTEN ATT ÖVERVINNA NATURHINDREN.

Har vi kanske kommit allt för långt på den vägen?

Gustaf Friberg

En liten sann historia från 1919 då elektriciteten kom till kyrkbyn.

Det var vid Skälby, en drängpojke kallad "Kallegubbe" kom inspringande till min farmor och sa:

- Nu är strömmen färdig, jag vill vara först att tända lampan, varvid han tryckte på knappen, men inget hände.

Då sa farmor:

- Vi måste köpa glödlampor först!

- Jaså! sa Kalle.

Mai Petersson

En god historia

Tagen från Södra Roslags Släktforskarförenings skrift
SYSSLINGEN.

I en socken i Småland skulle det för många år sedan byggas en kyrka. Det hölls ett möte som skulle behandla kyrkbygget. Där bestämdes det att bönderna skulle frakta fram den sten som behövdes.

Efter några månader hölls ett nytt möte. Pastor'n i församlingen, som ledde mötet, talade om att det behövdes mera sten. Då reste sig en av bönderna, Johan på Hultet, och sa:

"Säj Pastor 'n - dä ä la meninga att körka ska bli ihölig"?

Olle Eriksson

Bron vid lilla Åby,

är numera i klart bättre skick än den var för 200 år sedan, men likväl tänker jag på följande historia var gång jag med min bil skall passera över.

Dödboken berättar att en Erik Eriksson med häst och vagn hade ärende vid Åby kvarn den 4 oktober 1791. Man blev inte klara i brådrasket, för efter malningen fanns annat att ackordera omkring. Hemresa blev aktuell först framåt natten.

Enligt kyrkbokens berättelse..."så lär Erik Eriksson ha kört så nära kanten af bron vid Lilla Åby at han med hästar och vagn föll i ån: blef wäl med lif uphulpen (hjälp upp) och förd till Hällby Krog, men där lagd i wåta kläderna på kalla stugugolfvet til långt lidit på dagen den 5 te, då han i samma wåta kläder fördes hem med full sansning, och dog genom förkylningen åsamkad".

Den 7 oktober dog Erik, som dödsorsak anges, "Håll, sting och bröstfeber", vilket vi numera brukar kalla lunginflammation. Han var 41 år gammal och efterlämnade en 35-årig hustru samt 5 barn i åldern ½ år till 9½ år.

Vilket öde drabbades inte dessa sex personer av, helt i onödan, kan tyckas.

Vägunderhåll förbi Wreta gårdar i Hölö på 1400-talet.

Av Vera Gustafsson på Wreta.

Läs nedan ur avskrift från original
på Riksarkivet i Stockholm !

1432 4/2 [manadagen näst efter S. Blasin]
Folke Laurenzson, lagman och
domhavande i Södermanland på
herr Niels Aeringislasons vägnar,
dömer ut den nya väg, som Paul
i Wretom lagt mellan Österby och
Wretina, emedan den ej fyllde de
villkor, som Star Gedde föreskrevit
Råmden: Jönis i Norom, Ragwal
i Skædhestom, Ingemund i Skälby,
Joan Bagge, Ingemar i Smidia-
stom, Botvid i Thyllegamom,
Cristiaem i Hamarby, Nisse i Dal-
by, Nisse i Almby, Pedher Nielsson
i Norom, Eric i Möröby, Jönis i
Wra.

Orig. på papper.

Brevet nyutfodrat i senare tid, därför
spår av sigill försvunna.

Jag bor vid väg 510,
som går vid Kyrk-
sjöns norra sida i Hölö.
Den har ibland varit
närmast ofarbar och då
har Stefan Gråfors, som
står för vägunderhållet
hos PEAB, blivit upp-
ringd och fått mottaga
både gnäll och klagobrev
från oss boende
om gropar och annat
elände.

Vägens underhåll
var usel. Redan för ca
600 år sedan, på den
sk "manadagen" näst
efter S. Blasin 4
feb. 1432, döms den då
nya vägen mellan
Österby och Wreta ut av
lagmannen och dom-
havaren i Söderman-
land Folke Laurenzson.

Numera är vägen be-
lagd med asfalt. Tack
och lov att saker och
ting blir åtgärdade !

Vattenledningsdragning

Nedläggning av vattenledning från Hagdala källa till Westra flygeln vid Tullgarns Slott år 1886.

Av Carl Erik Jonsson

I vår skrift "Den gamle skräddaren berättar" beskriver skräddarmästare Ljunggren mycket målande hur han som pojke var närvarande vid den högtidliga invigningen av en vattenledning till Tullgarns Slott. Han beskriver dessutom det ansträngande arbetet med att borra hålen i trästockarna som utgjorde en stor del av den c:a 6 kilometer långa vattenledningen. Stockarna bestod av kapade trästammar, kvistrena. Dessa borrades för hand med hjälp av 2 meter långa borrar. Arbetstiden var 10 timmar om dagen och dagsförtjänsten dryga 2 kronor, vilket då ansågs som bra.

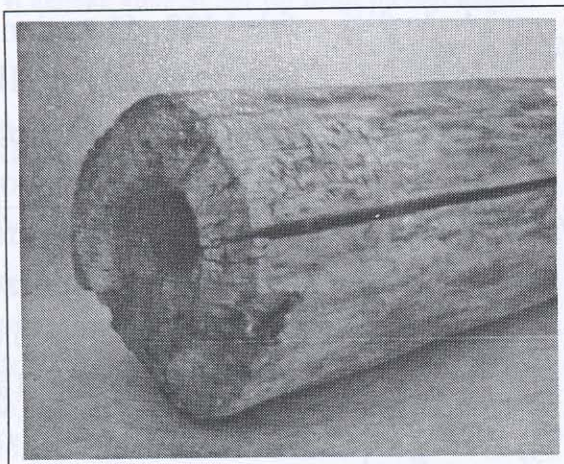
Olle Eriksson, vår duktige medarbetare som gärna handgripligen följer upp gamla uppgifter, har med "spade och spett" prövat hur det måste ha gått till då ledningen lades ned på frostfritt djup. Han intygar att det måste ha varit en närmast omänsklig uppgift att ta sig fram genom kärr, stembunden mark och rötter.

Om du idag passerar vägen förbi Hummelgården på Tullgarns marker, kan du se resterna av en väldig ek ligga vid väggkanten. Just där passerade vattenledningsstockarna under vägen, för att sedan dragas mot slottet. Ägna då en tanke åt dem som med armkraft drog fram vatten åt kungligheterna på 1880 talet!

Hembygdsföreningen har i sin ägo kopior på kostnadsförslag, kontrakt och fakturor för ovanstående arbeten.

Är du intresserad får du gärna ta del av dessa handlingar. Rörläggare Wideberg från Gnesta som åtog sig att utföra dessa arbeten misstyycker säkert inte.

Här ett par bilder samt exempel på originaldokumenten.

Änden av en vattenledningsstock, där man ser hur själva hålet borrats i stockens mitt.

Så här gick det till när vattenledningsrören borrades!

Kontrakt

emellan Tullgarns Kungsgård och N. A. Worsberg om en vattenledning med lägnen från Hagdala källa till Worsbergs flygel vid Slottet. Därför lemnas till vattenledningens ämnen Slottet.

1. Ledningen drages från Hagdala källa öfver Hummelkänt till Torpet Hummelgården öfver vägen till Tusslöten från öfver gården till väst. om smedjan och vidare emellan Ladugården och Lyen öfver om språneds boden öfver fuktet planne genom Trädgården förbi skallet och vardskudet till gjutaren och Worsbergs flygel. Eller från punkt nedanför smedjan till nedanför Locomobile huset och vidare utifrån vägen förbi Ångstugan och gjutaren från till Worsbergs flygel.

2. Hufvudledningen från källan läggs med 4^{Tom} borrar pumpsticker omkring 3000 fot

ifrån Hummelgården till Slottet omkring 10.000 fot

läggs med 3^{Tom} gjutares mälarsjunror

28 of. knie och 1. rös

3 of. störe gjutare stopptorrenare för ledningens afstängning

55.50 lb Bly å 14 öre

Kabelgarn till riktning

Taumanns ämning och omkortnads för 10.000 fot rös

Gräfnings nedläggning af rös samt riktets utfyllning

Pronor.

i	20	600
"	52	5.200
"	300	84
"	5000	150
"	14	777
"		30
"	15	1500
		2736
		11.100

Thunholms den 4 December 1886

Veto Andersson

I den häraden jag blifva anförtrord och arbete så verkställer jag det samme med öfversta pris och förbehåller mig hafva arbetet fullt färdigt till utfyllning den

SKÖTÖKA FRÅN 1800-TALET

Av Gustaf Friberg

Sven Erik Paulsson i Lövhagen på Mörkö har skänkt en skötöka till Hembygdsföreningen. Den är förmodligen byggd på 1880-90 talet och ägdes vid sekelskiftet 1900 av en farbror till Sven Erik, 1960 övertog han båten och bogserade över den från Rangsta i Sorunda till Mörkö.

Båten är 510 cm lång och 163 cm bred. En fast förankrad fisksump har funnits akter om masten och skötökan är försedd med fyra hållare för bloss, den har dessutom varit utrustad med två par åror. Mast och segel saknas, liksom durkar och tofter.

På 1910-talet blev den utrustad med en nätt liten bensindriven inombordsmotor av fabrikat NIKE. Den motorn har under en längre tid inte varit monterad i båten, men har nu återbördats och blivit skänkt till Hembygdsföreningen av Nils-Ivar Hugoson från Fridal på Mörkö.

Till våren 2002 skall båten konserveras efter alla konstens regler och som en framtida placering kommer den att ligga under tak, väl skyddad vid Kyrkskolan i Hölö.

Hembygdsföreningen vill på detta sätt framföra sitt varma tack till de båda givarna.

Om någon av våra medlemmar har uppgifter eller tips att förmedla om båtbyggare och båtmotor-tillverkaren NIKE, tar vi i Hembygdsföreningen gärna emot dessa med tillfredsställelse.

Här följer lite data som vi redan nu kan presentera om båtmotorn.

Nikemotorerna tillverkades av Bröderna Jacobsen i Säfte och var två- och fyrtaktsmotorer.

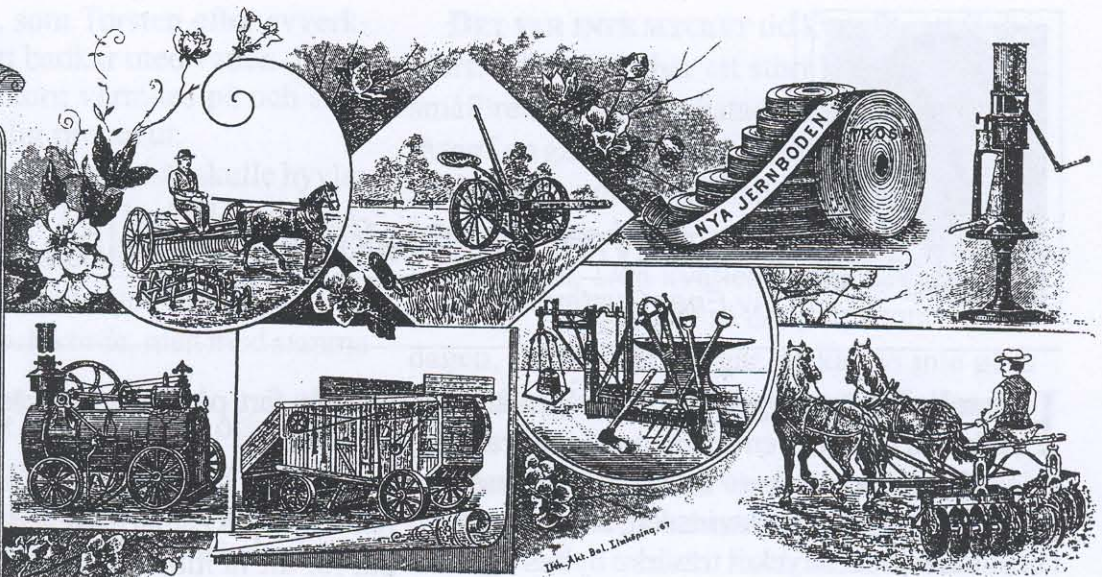
Modellen T 31, som är en 1-cylindrig 2-takts motor, tillverkades mellan åren 1919 - 1930 men tyvärr finns inga tillverkningsjournaler, så det går inte att årsbestämma den här specifika motorn.

Den har emellertid följande data: Cylinderdiameter 90 mm, slaglängd 90 mm, cylindervolym 572 cc, effekt 4 hkr (3,5).

Skötökan på väg från Lövhagen på Mörkö. Från vänster Nils-Ivar Hugoson (som skänkt motorn), Birger Hugoson, Sven Erik Paulsson (som skänkt skötökan) och Bengt Stenberg.

Försäljer
från ett mera välorteradt och
tidsenligt ordnat lager af
alla förstklassiga
Femvator
till ytterst låga priser.
**Såsom Stångjern,
Stål- och Stenredskap**
samt
Wagnsfjedrar
något utmärkt i sitt slag
till 22.00 pr hel sats,
bärande från 500 till 1.000 kgr.
Ölta praktiska
Landbruksredskap,
såsom
Slätter- och Skördemaskiner,
hand- & sjelfbindande, för 1 och 2 hästar,
af ny konstruktion.
Balansräfsor,
ny patent.
Tallriksharfvar,
6, 8 & 10 t.
med tyngdfördelningsapparat.
Spadharfvar,
Amerikanska.
Rullharfvar,
med kullvar eller pinnar.
Fjederharfvar,
vanliga och patent.
Ringvältar
och lösa ringar dertill.
**Radsåningsmaskiner,
Bredsåningsmaskiner,
Frösåningsmaskiner,
Sådesrensare,
Separatorer,
Separatorbolagets.**
**Lokomobiler & Ångtröskverk,
Metaller,**
såsom
**Koppar-
nit, plåt, tråd & rör.
Messing-
plåt, tråd & rör.
Zink-
plåt & tacon.
Bobbis i afd. tacon.**
Bly, W. Blacket & C:o.
Asfaltjärna,
Cement och Slipstenar
samt
Papp i långa banor.
Verkställer taktäckningar
med
Asfaltpapp
och
galv. kurrugerad Jernplåt
samt
svart Jernplåt.
Enda sorterade lager af:
I:ma Antracitkol,
D:o Smideskol,
D:o Coces
och anskaffar på kortaste tid
till liberala priser allt som till
min beansch kan hänföras så-
väl inom som utom landet.

RIKSTELEFON:

ÅNGBÅTS- & POSTADRESS: TROSA
Järnvägsadress: JERNA
Telegrafadress: GNESTA.

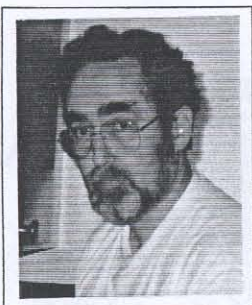
NYA JERNBODEN
Aug. Bjerkén.

Trosa den 17. december 1897

Herr Hölö Rycko- och Skottkassa Debet

1897				
Juli	6	30 st. Införing af 3 n. Nycklar till Deud. lås à 90/		2 70
Ok	12	" 10 bl. Antracit	à 2 1/2	24 80
Nov.	20	" 40 " "	à 2 1/2	99 20
		30 n. Tomsäckar	Primer	126 70
				<u>2200</u>
<i>Betalt d. 31 Dec 1897</i>				
<i>Aug. Bjerkén</i>				

När man ser en så här vacker och rikt illustrerad räkning från Nya Järnboden, Aug. Bjerkén i Trosa daterad den 21 december 1897, blir man både glad och lyrisk. Och när blev man det sist. man fick en räkning. jag bara frågar?

Äventyret med takspånhyveln.

Av Enar Gustavsson

Hembygdsföreningen fick för några år sedan ta hand om en spånhyvel i miserabelt skick. Efter idogt arbete av Torsten Eriksson på Löten och Alfons Davidsson, sattes hyveln i brukbart skick. Mycket trävirke byttes ut och hyveln tjärades. Mera om hyvelns historia i slutet av denna berättelse. Efter renoveringen fanns en stor önskan att vid något tillfälle få köra hyveln "på riktigt" med motor och ordentliga träbitar.

DET ÄR HÄR äventyret börjar. Frågan togs upp i förbigående vid flera styrelsemöten. Till slut började planerna ta form. Jag lanserade iden om att min bror Sören Gustavsson, som är ägare till några gamla tändkulemotorer, kanske skulle kunna ställa upp och bidra med kraftkälla. Jag tog upp frågan och det var inte alltför svårt att övertala honom att delta i projektet.

SAMTIDIGT som projektet tog form beslutades att spånhyveln, driven av en stänkande råoljemotor, skulle förevisas på Tullgarnsdagen i juni 2001. Därmed var målet fastställt.

VI BESLUTADE att hyvel och motor skulle riggas upp på Åkervälle för provkörning och intrimning. Vi fick invänta att ladugårdsbacken skulle torka upp så att arbetet kunde startas.

SPÅNHVELN TRANSPORTERADES från Berga på Mörkö till Åkervälle av Torsten och motorn från Södertälje, av Sören. En sådan här motor på 5 hk väger ca 400 kg och är således ingen liten pjäs som enkelt hanteras med handkraft.

NU VAR GREJORNA på plats och det gällde att leta igenom gårdens gömmor efter spett och andra förnödenheter för att förankra motor och spånhyvel med. En tändkulemotor har alltså varit vibrationsfri gång och står inte kvar där man ställt den, om den inte är ordentligt förankrad. Samma sak gäller spånhyveln, när

den får fart på det stora svänghjulet och vevstakarna.

EFTER YTTERLIGARE letande i gömmorna hade vi några gamla tröskverksremmar att välja på, för att få ihop det hela. Den rem som såg bäst ut, var skarvad med kronans kängremmar, vilket inte ingav något större förtroende, utan resulterade i ett besök på Grödinge Bil & Motor, för att inhandla remlås och remvax.

NU VAR ALLT på plats, hyvel, motor och rem. Motorn förankrad i marken, remmen nyskarvad och pålagd, och hyveln väl förankrad med en kätting i en traktor. Några lämpliga ämnen sågades ut ur min timmerhög och stunden var inne. Sören värmdes på tändkulan och efter ett ryck i svänghjulet gick motorn igång. Till stor glädje fungerade riggningen alldeles utmärkt, så när som på att remmen fladdrade oroväckande. Vi provade med en kortare rem, som inte såg speciellt fräsch ut, men det hela fungerade bra rent mekaniskt.

SÅ TILL VERKET – målet för allt arbete, hyvla takspån. På med en träkubbe, det brakar och knakar, men inte blir det några takspånor. Resultatet liknade mera späntved. Vad var felet? Vi hade läst någon stans att virket skall vara nyhugget och rött. Det virke vi använde hade börjat torka, varför slutsatsen blev att vi måste ha nyhugget virke, så skulle det nog fixa sig. När vi kommit så långt, började det bli mörkt, vilket den här årstiden indikerar att det är ganska sent på kvällen. Dessutom gick remmen av i ett gammalt remlås. Vi beslutade att nästa försök skulle göras på tisdagskvällen efter pingst och då skulle Torsten ha med sig nyhugget aspvirke och jag fixa flera remlås.

TISDAGSKVÄLLEN infann sig, liksom vi tre entusiaster, flera remlås och ett mindre lass

plaskvått aspvirke, som Torsten efter avverkningen förvarat i ett badkar med vatten. Remmen skarvades, motorn värmdes på och startades enligt sedvanlig procedur.

NU VAR ALLT i ordning och här skulle hyvlas spån ur rått aspvirke. Det brakade och knakade och vad blev resultatet, jo späntved. Vi mätte, räknade, justerade tjocklekar, anfallsvinklar, funderade och körde, men med samma resultat - späntved.

TIDEN GICK, det blev mörkare och kallare och det självförtroende vi hade inledningsvis, var nu helt bortblåst. Vad göra? Nu gällde det att lugna ned sig och försöka använda det vi fått innanför skallbenet.

INNAN HYVELN KOMMIT I FÖRFALL måste man ha hyvlat spån på den i åtminstone 50 år. Då kan den inte ha fungerat så illa som nu. Vad kan ha hänt sedan dess? Jo hyveln har plockats isär, lagats, snyggats upp och monterats ihop igen. Vi var överens om att problemet måste härledas till något kring själva skärmekanismen. Men vad då? Skärstålet var vasst så man skulle kunna raka sig med det, om man inte har allt för stora krav. Jag detaljstuderade stålet och hävdade med en dåres envishet att stålet var felslipat. Mitt resone-mang var, att stålet måste vara absolut plant på översidan fram till eggen annars skulle stålet tappa skäret och sluta hyvla och i stället fungera som en klyvyxa. Med fingret kunde man känna att stålet böjde av nedåt de sista tre millimetrarna, fram till eggen, med mellan 0,05 till 0,1 mm. Torsten tvivlade, stålet var vasst och så lite kunde knappast göra något.

KLOCKAN VAR nu halv elva på kvällen, Tullgarnsdagen närmar sig allt snabbare och visningen är annonserad. Vi har en teori om felet, men inget belägg för att den är riktig. Vad göra? Jo vi beslutade att hur som helst så fraktar vi grejorna till Tullgarn och kör igång, vi får hitta på någon bra ursäkt för att det blir späntved i ställt för takspån. Det snurrar ju i alla fall och motorn låter skönt. Samtidigt sa vi, att vi bara har en teori om felet, så låt oss fullfölja den, det kan ju inte bli sämre. Således demonterades skärstålet för omslipning.

DET VAR INTE MYCKET tid kvar för att få det gjort. Sören som har ett stort kontaktnät med småföretag inom verkstadsindustrin lyckades få tag i en gammal pensionerad verktygsslipare som slipade om och planade stålet för en hundralapp. Nu var det fredagskväll och inte mycket tid att ge på. Den kvällen är för de flesta numera en "helig" kväll så det fick vänta till lördagen, för hur det än går, så kan vi inte göra något mera åt det till söndagen - Tullgarnsdagen.

SÖREN HADE UNDER VECKAN pratat med ångmaskinbyggaren Flenmark i Nykvarn. En man som gjort det mesta i livet, bl.a. hyvlat takspån. Han bekräftade att det inte är så noga hur man slipar stålet, bara man inte slipar på översidan, för då går det åt helsike Uttalandet stärkte vår teori, vilket gjorde att ett visst lugn infann sig.

PÅ LÖRDAGSEFTERMIDDAGEN monterade vi det nyslipade skärstålet. Nu gällde det. Sören värmdes på motorn och körde igång. Torsten hade inte kommit än så han missade den ödesmättade stunden. Jag la på en träkubbe och det sa bara zzzip, zzzip och spånorna bara rasade ner under hyveln och var perfekta. Vi var så spända på resultatet så vi gjorde oss inte tid att finjustera stålet, men det gjorde inget för allt var perfekt. Vilken känsla, och självförtroendet var åter på topp. Jag kunde inte låta bli, utan ringde till Löten på mobiltelefonen och Torsten svarade och hörde motorns dunkande och fick det glada beskedet. Torsten avslutade med: Jag kommer om en halv timma!

DEN HALVTIMMAN BLEV ovanligt kort och han dök snart upp på Åkervälle. Klockan var strax efter tre och klockan fem skulle vi få hjälp av slottsförvaltningen att lyfta av grejorna på Tullgarn. Den allmänna glädjen över att vi löst problemet gjorde att det gick ovanligt fort och lätt att lasta motorn och hyveln. Vi hann till och med få en kopp kaffe, några smörgåsar och lite småprat innan avfärden. Sören sammanfattade: "Tänk att en så liten orsak kan ha så stor verkan". Väl nere på Tullgarn klockan fem, lyftes allt av och riggades upp. Sören värmdes på motorn och drog igång den.

VI VAR ENSAMMA på gräsmattan, så när som på medarbetaren från slottsförvaltningen som

hjälppte till att lyfta med en traktor. När motorn gått en stund var vi inte ensamma längre, finkladda människor kom rusande från värds-
huset, till och med orkestern kom och tittade. Det gav oss en föraning om vad som skulle kunna hända under söndagen. Vi hyvlade en trækubbe för att kolla att allt fungerade inför söndagen och kunde konstatera att ett gammalt remlås var på väg att ge upp. Vi var för trötta för att ge oss på och reparera, utan det fick bero till söndag morgon. Vi hade försett oss med många remlås för alla eventualiteter. Allt täcktes över och vi vände hemåt vid sju-tiden på kvällen. Det hade varit en hård dag, men vi såg fram emot söndagen, Tullgarnsdagen, med tillförsikt.

ÄNTLIGEN DEN STORA DAGEN, vi var på plats i god tid före öppnandet och skarvade om remmen. Nu var allt klart för uppvisningen. Vi startade en första körning klockan 11 och hyvlade några bitar. Publiken lät inte vänta på sig, det blev fullt av folk omkring oss. Avsikten var ju att demonstrera spånhyveln och den väckte stort intresse, men det var ändå motorn som väckte det största intresset. Vi lät den gå en halvtimme för att dra dit åskådare och det måste erkännas, att det nog var den bästa utroparen vi kunde ha. Fyra demonstrationer kördes under dagen. Virket räckte inte till mera. Vi delade ut så mycket spån som möjligt som souvenirer för att bli av med det.

VID FÖRSTA KÖRNINGEN fick vi förfrågan från en hembygdsförening på smålandskusten, om vi kunde leverera spån till ett tak på en gammal kvarn som var under renovering. Tyvärr var vi tvungna att avböja uppdraget.

VI KUNDE OCKSÅ KONSTATERA att många äldre besökare, i sin barndom hade sett hur det hyvlades takspån, men ingen hade själv varit med och gjort det. Kunskapen om hur man tillverkar spån och lägger spåntak håller på att försvinna. Motorn väckte mycket nostalgi hos den äldre publiken, många hade minnen från skärgården och ljudet från fiskebåtarna, men flera hade också själva kört tändkulemotorer i yngre dagar.

VID TRETIDEN på eftermiddagen började det regna, remmen blev hal och hoppade av, virket var slut, vi var glada och trötta, så vi

packade ihop och åkte hem efter en arbetsam men mycket trevlig helg. Vad har vi då lärt oss av det här äventyret? Det kan vara bra att veta om någon annan skulle vilja upprepa våra bravad. Ge inte upp för problem – dom är till för att lösa. Skärstålet skall alltid slipas på undersidan – slipa absolut inte på översidan. Virket skall vara nyhugget.

VIKRET SKALL VARA så kvistrent som möjligt. Det går att använda både gran, tall och asp. Virket måste barkas ordentligt före hyvlingen. Barken bildar remsor som fastnar på stålet så att det inte vill ta. Hyvla virket från tre sidor så att det blir ett triangelformat vedträ kvar. Var försiktig om fingrarna, annars kan dom hamna i spånhögen under hyveln. Dagens yrkesinspektörer skulle knappast överleva åsynen av detta redskap i arbete. Försök hålla ämnet så jämnt belastat som möjligt under hyvlingen. Det tar någon dag innan man får riktig känsla för hur det skall gå till. Allt eftersom arbetet framskred blev vi skickligare och djärvare. Mot slutet lade vi på remmen under gång, för att slippa stanna och starta om motorn.

DET SPÅN OCH AVFALL som visningen resulterade i, tog slottsförvaltningen hand om. Inte för att lägga om tak, utan för att dom fann det vara bra tändved till kakelugnarna. Kungen besöker Tullgarn varje höst för att jaga, och enligt slottsförvaltningen är det alltid samma besvär att få eld i kakelugnarna. Här sågs lösningen på problemet och spånet fick trots allt en ganska värdig användning. Slutligen vill vi framföra ett mycket stort tack till Sören för hans insats för hembygdsföreningen.

SPÅNHYVEL

Tillverkad hos Edefors Mekaniska Verkstad, Nederede. Frakt och telegramadress: STÖDE
Tillverkad år: 1921, tillverkningsnummer: G 500

Tidigaste kända ägare är Rådala gård, Grödinge. Lånades därifrån ut till Nora gård på Mörkö under 50-talet och köptes sedermera av denna gård.

Hyveln såldes på auktion vid Nora till Per Lilje, Skesa gård, Mörkö, för att räddas från

förstörelse. Lilje placerade hyveln vid Mossen i en lada, där Agneta Uddling, Mossen, upptäckte den många år senare. Hembygdsföreningen informerades om upptäckten och beslutade att hyveln skulle renoveras till brukbart skick.

VÄSTERVIKS MOTOR, (Tändkulemotor).

Tillverkad hos Bröderna Nilsson & Co mekaniska verkstad Westerwik omkring 1913. Tillverkningsnummer: 153. Effekt: 4 – 5 Hk vid 600 varv/min

Motorn är renoverad ett antal gånger. Vid jämförelse med nyare motorer framgår att, i samband med renoveringar, har vissa delar bytts ut mot senare utföranden.

Senaste renovering genomfördes av Sören Gustavsson, under åren 1999 – 2000.

Tändkulemotorn eller råoljemotorn som den också kallas var en viktig del av industrialiseringen i Sverige i början på förra seklet. Den kom att ersätta segel, åror, hästar och ånga inom jordbruk, fiske och sjöfart.

En tändkulemotor är en tvåtakts enkelverkande förbränningsmotor med oftast en eller två cylindrar. Karaktäristiskt är att tändsystem och förgasare saknas, stort tungt svänghjul, lågt varvtal, 300 – 900 varv / min, samt tändanordningen. Denna består av en ”kula” högst upp på cylindern i vilken bränslet sprutas in i finfördelad form med en pump. Kulans värme förgasar och antänder bränslet. Före start måste kulan värmas, men under gång hålls kulan varm av förbränningsvärmens.

Smörjning sker med en speciell smörjapparat som fördelar oljan till ramlagren, cylindern o kolvlagret. Motorn är vattenkyld. En tändkulemotor går att köra på det mesta, bara det är brännbart och flytande. Ursprungligen kördes de på råolja, därav kallas motorerna ofta även råoljemotorer. Under krigsåren när tillgången på petroleumprodukter var mycket begränsad kördes motorerna ofta på trätjära, fiskeleverolja, sillolja eller vad brännbart som gick att få tag på. Numera körs de oftast på diesel eller brännolja. (EG)

Hugo Kimsjö och Torsten Eriksson betraktar den gamla spånhyveln med belåtenhet och en förhoppning om att allt ska fungera som tänkt.

Alfons Davidsson och Torsten Eriksson i full färd med att få takspånhyveln i körbart skick till Tullgarnsdagens demonstration.

HÖLÖ MÖRKÖ HEMBYGDSFÖRENING

VERKSAMHETSBERÄTTELSE ÅR 2001

Styrelsen för Hölö Mörkö Hembygdsförening får härmed avge följande verksamhetsberättelse för år 2001, vilket är föreningens 26:e verksamhetsår.

STYRELSE m.m.

Styrelsen har sedan årsmötet den 22 mars utgjorts av följande personer:

	Ordinarie	Suppleanter
Ordförande	Carl Eric Jonsson	Gustaf Friberg
Vice Ordf.	Torsten Eriksson	Enar Gustavsson
Sekreterare	Gudrun Andersson	Vera Gustafsson
Kassör	Walter Andersson	Maj Petersson
Ledamöter	Alfons Davidsson	Barbro Söderström
	Gunilla Follin	Louise Thor
	Ivar Kraft	
	Ankie Schipper	
	Bengt Stenberg	
Revisorer	Lars Eriksson Bertil Gustafsson	Tore Andersson Mait Jacobsson
Valberedning	Orvar Juréus (sammankallande) Thore Ericsson Agneta Uddling	Lars Eriksson Anna-Lisa Drevinger Anna-Lisa Eriksson

Styrelsen har under verksamhetsåret haft 10 protokollförda möten.

KOMMITTÉER

Redaktionskommitté Gunilla Follin	Lokaler och redskap Hugo Kimsjö Alfons Davidsson	Utställningar Ankie Schipper Louise Thor	Lotterier Vera Gustafsson Barbro Söderström
Dokumentation/Foto Maj Petersson Gunilla Follin	Torsten Eriksson Ivar Kraft	Dräkter Ankie Schipper	Presskontakt Gudrun Andersson Bengt Stenberg
Värdinna Maj Petersson	Studieledare Gustaf Friberg	Arkeologi Bengt Stenberg	

MEDLEMMAR

Föreningen hade vid årsskiftet 704 medlemmar fördelade på 350 familjer. Årsavgiften har varit 75 kronor för enskild medlem och 100 kronor för familj.

AKTIVITETER

Årsmötet hölls i Kyrkskolan den 22 mars med ca 70 deltagare. Efter mötet svarade våra medlemmar Sven och Therése Jagrénius för en mycket uppskattad sång- och musikunderhållning. I blå salen ställde Hölökonstnären Sten Granlund ut sina tavlor.

Vårvandringen den 21 april, som samlade ca 40 deltagare, gick runt Skilleby Gård. Artur Granstedt berättade kunnigt och medryckande om provodlingar, Skillebyåns rening, planerade dammar och om olika komposteringsmetoder.

Gökottan den 13 maj gick till fornborgen intill Edeby gård där vi blev guidade av Raoul Kring.

Tullgarnsdagen, som vi arrangerar tillsammans med Slottsförvaltningen, gick i år av stapeln den 10 juni med en publik på ett par tusen personer. Förutom sång, dans och musikunderhållning hade vi i år inbjudit lokala hantverkare att ställa ut sina produkter. Uppskattade inslag var också demonstrationen av vår spånhyvel driven av en gammal tändkulemotor, utställningen av gamla MG-bilar samt uppvisningen av militärer modell Ä.

Mörköturen den 14 juli var ett nytt arrangemang som i första hand vände sig till kommunens sommarboende. I en fullsatt buss åkte vi runt på små och stora vägar på vackra Mörkö, skickligt guidade av Bengt Stenberg och Gustaf Friberg.

Mittiveckan är en aktivitet som vi startade under år 2000 och som blivit en succé. Tanken är att bjuda in intressanta personer som talar fritt ur hjärtat och uppmuntrar till diskussion. Vi betalar inget arvode och därför tar vi heller inget inträde. Under året har vi haft följande 8 träffar:

Att ha hund - Birgitta Hoflin från Sjöhaga hundpensionat

Sjöfolks levnadsförhållanden på 1600-talet - Birgitta Stapf från Wasamuseet

Hembygdsrörelsen - Ivar Högström, vår förste ordförande

Antroposofin i vår hembygd - Christhild Ritter, författarinna

Oaxens nyreparerade kalkugn - Elisabeth Carlsson från Oaxens bygdegårdsförening

Mitt yrke som läkare - Elisabeth Malec-Olovsson, Hålsnäs Gård

De första kungliga på Tullgarn - Stina Odlander från Husgerådskammaren

Från traktorn till predikstolen - Nils-Erik Mellström, vår kyrkoherde.

Deltagarantalet har vid träffarna i genomsnitt varit 20 och som mest 30 personer.

Hemvändardagen den 9 september samlade ett 80-tal besökare som efter högmässan traditionsenligt tågade från kyrkan till hembygdsgården med Södertälje Spelmanslag i spetsen. I utställningslokalen fanns Barbro Söderströms handknyplade spetsar, Barry Camplings vackra glasfat och Olga Dekkers vävnader, tavlor och foton. Familjen Eklund visade ljuvliga lapptäcken, handsmidda ljusstakar mm. Dessutom hade vi glädjen att utomhus bese en skötöka från 1800-talet, som vår medlem Sven-Erik Paulsson bett hembygdsföreningen att ta hand om.

Höstvandringen den 6 oktober i vackert väder samlade 20 deltagare vid Berghuset på Mörkö där Torsten Eriksson visade oss runt i omgivningarna.

Öppet Hus den 8 november samlade, troligen pga av dåligt väder, endast ca 30 besökare, glädjande dock flera från vår grannförening i Vagnhärad. Vi hade fina utställningar, dels kuriosa i form av godisautomat, grammofooner från Stefan Gråfors, tändsticksaskar från Gunilla Follin och leksaker från Vera Gustafsson dels foton av Olga Dekkers

Vi har även varit representerade vid **Oaxens och Lida gårds julmarknader** där vi bedrivit framgångsrik försäljning av våra skrifter.

BESÖKANDE

Vår hembygdsgård har varit flitigt besökt under året både av enskilda personer, politiker och av grupper, som beundrat våra lokaler och våra permanenta och tillfälliga utställningar. Bland besökarna kan nämnas: Lärarkåren i Hölö, Kulturhistoriska Föreningen, Kultur- och Fritidsnämnden, Stockholms Länsmuseum, Kustlaget, Södertäljes kulturchef Torbjörn Neiman och politikerna Annika Dahl och Anders Ydebring.

SKRIFTER

Under året har vi i samarbete med författarna Maria Landin och Björn Öberg, mästerlotsen på Landsort, lagt ner ett stort arbete med lansering av skriften "Fifång - en ö utan källor". Boken, som i november presenterades vid en presskonferens inför ett 15-tal personer, har fått ett mycket positivt mottagande. Ny för året är också utskriften och illustrerandet av prästdottern Anna Ahlanders brev, som beskriver julfirandet på Mörkö prästgård under 1860-70 talen. Vi har även låtit plasta in och försäljer en karta över Hölebo härad från 1679. Efterfrågan på alla våra skrifter har varit mycket stor och vi har låtit nytrycka ett flertal av tidigare års upplagor.

SKOLPROJEKTET

Även detta år har vi tagit fram särskilda upplagor av vissa av föreningens skrifter för att användas och behållas av Hölöskolans elever i ämnet hembygdskunskap. Liksom tidigare år har vi arrangerat Hölöskolans femteklassares besök med guidning på Tullgarns slott, där vi bl a bjöd på saft och bullar. Dessa projekt, som vi avser att fortsätta, vill vi gärna se som en del av vår motprestation till det aktivitetsbidrag vi får från kommunen.

STUDIECIRKEL

Årets studiecirkel i hembygdskännedom under ledning av Gustaf Friberg och Bengt Stenberg har haft ca 25 deltagare. Under temat torp och gårdar på Mörkö har man samlats vid 20 möten och 5 vandringar. Stämningen har varit god och intresset stort. Cirkeln fortsätter under 2002 och så småningom förväntar vi oss att kunna trycka en omfattande dokumentation. Vi har fått 1 350 kronor i bidrag från Studieförbundet Vuxenskolan.

PERSONAL OCH LOKALER

I takt med att arbetslösheten i Sverige minskat har arbetsförmedlingen från halvårsskiftet dragit in två av de betalda tjänster vi haft sedan flera år tillbaka. Tills vidare har vi Lennarth Johansson kvar på deltid. Han har främst arbetat med översättning och sammanställning av gamla sockenstämmoprotokoll. Under våren hann vi också, innan Hasse Boman slutade, få smårummen i stenhuset reparerade samt de två toaletterna målade.

KARIN OCH ALFONS DAVIDSSON IN MEMORIAM

Under året har två av våra äldsta och mest aktiva medlemmar avlidit. Karin och Alfons hade varit med i föreningen i många år och vi minns dem kanske mest för deras kunnande och intresse för gamla tiders Mörkö och hur de alltid värnade om Mörkö som en mycket speciell del av vår kommun. Karin var bl a duktig med pennan och skrev många trevliga kåserier från både nutid och gamla tider. Alfons var framför allt kraftkarlen och gårdsgården runt Kyrkskolan står idag som ett trevligt minne av honom. Många har velat hedra minnet av Karin och Alfons genom att skänka pengar till en fond som idag uppgår till 1 950 kronor. Pengarna har vi beslutat använda till sammanställning av Karins författarskap och renskrivning av de minnen som Alfons talade in på band under sina sista dagar.

EKONOMI

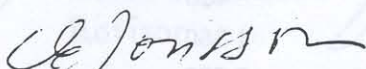
Föreningens ekonomi är god, från att föregående år ha visat ett underskott på 8 000 kronor har vi för år 2001 ett överskott på 10 000 kronor. De främsta orsakerna till det goda resultatet är att försäljningen av skrifter inbringat 32 000 kronor samt att investeringskostnaderna varit lägre än tidigare.

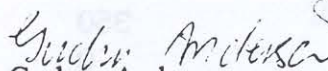
I övrigt hänvisar vi till bifogade resultat- och balansräkning, som visar ett eget kapital på 71 078 kronor.

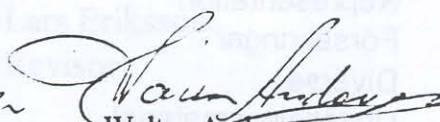
TACK

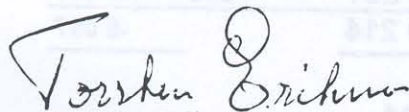
Styrelsen vill rikta ett stort tack till alla som under året på olika sätt bidragit till att göra 2001 till ännu ett framgångsrikt år för föreningen. Tacket riktar sig till alla som gett oss gåvor i form av pengar, värdefulla föremål, fotografier mm, till våra projektanställda samt till kommunen som visat sin uppskattning av det arbete vi lägger ned för kulturens bevarande i Hölö och på Mörkö.

Hölö/Mörkö i januari 2002

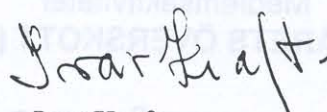

Carl Erik Jonsson

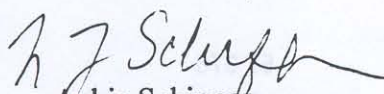

Gudrun Andersson

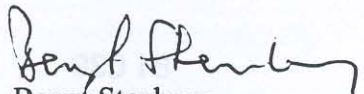

Walter Andersson

Torsten Eriksson

Gunilla Follin

Ivar Kraft

Ankie Schipper

Bengt Stenberg

HÖLÖ MÖRKÖ HEMBYGDSFÖRENING

RESULTATRÄKNING ÅR 2001

INKOMSTER	Kronor	Förra året	
Sålda skrifter	31 988	27 108	
Medlemsavgifter	30 925	31 095	
Bidrag och gåvor	19 350	26 425	
Tullgarnsdagen m.m.	5 633	0	
Karin och Alfons minne	1 950	0	
Kulturstipendium	0	1 200	
Diverse	0	540	
Ränta	599	442	86 810
	<u>90 445</u>	<u>442</u>	
UTGIFTER			
Tryckkostnader	28 337	17 759	
Inventarier och reparationer	13 557	25 980	
Förbundsavgifter	6 710	6 555	
Årskrönika	6 559	7 826	
Resersättning	5 300	6 710	
Porto	4 889	4 196	
Telefon	4 765	5 132	
Dokumentation	2 603	2 013	
Administration	1 972	3 883	
Uppvaktningar, kondoleanser	1 422	595	
Möten	1 343	3 839	
Kostnadsersättning	1 000	1 000	
Representation	966	779	
Försäkringar	460	460	
Diverse	350	1 350	
Utställningsmaterial	0	2 578	
Medlemsaktiviteter	0	4 252	94 907
ÅRETS ÖVERSKOTT (UNDERSKOTT)	<u>10 214</u>	<u>4 252</u>	<u>-8 097</u>

BALANSRÄKNING DEN 31 DECEMBER 2001

TILLGÅNGAR		
Postgiro	81 039	57 378
Kassa	10 638	3 486
SUMMA	<u>91 678</u>	<u>60 864</u>
SKULDER OCH EGET KAPITAL		
Skuld	20 600	0
Ingående kapital	60 864	68 959
Årets överskott (underskott)	10 214	-8 095
SUMMA	<u>91 678</u>	<u>60 864</u>

Hölo i januari 2002

Revisionsberättelse

Undertecknade som valts till revisorer i Hölö Mörkö Hembygdsförening får härmed avge följande berättelse över föreningens förvaltning under tiden 1/1 -31/12 2001.

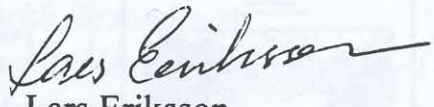
För fullgörande av vårt uppdrag har vi gått igenom föreningens kassabok, granskat inbetalningar och utbetalningar, kontrollerat föreningens postgiro samt tagit del av protokoll.

Efter årets överskott på kronor 10 214 uppgår föreningens behållna förmögenhet till kronor 71 078.

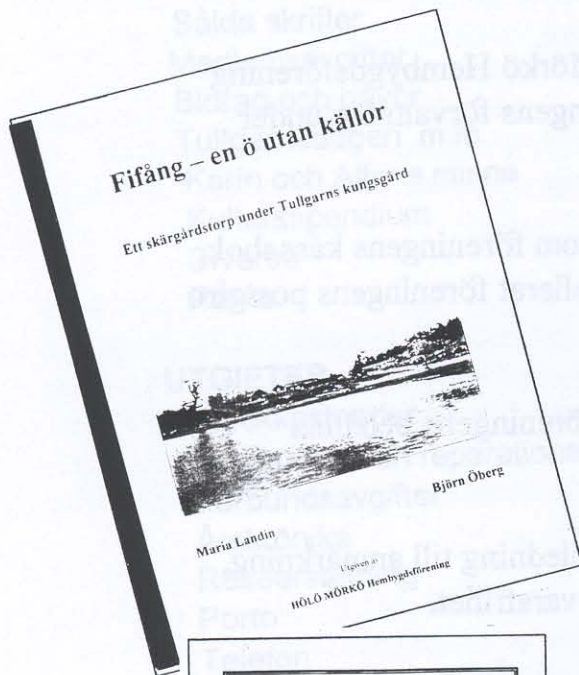
Den av oss företagna revisionen har inte givit anledning till anmärkning, varför vi tillstyrker att styrelsen beviljas full ansvarsfrihet.

Hölö den 19 februari 2002

Bertil Gustafsson
Revisor

Lars Eriksson
Revisor

Läs våra nya skrifter!

Fifång - en ö utan källor *Ett skärgårdstorp under Tullgarns kungsgård*

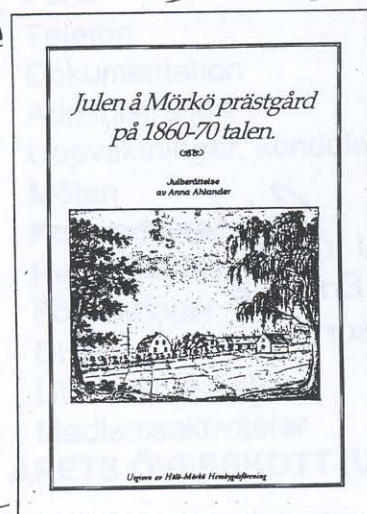
En sockenhistorisk berättelse om hur människorna levde på Fifång och vilka de var.

Ön är unik i den sörmländska mellanskärgården. Här fanns bara ett enda torpställe med en familj.

Denna intresseväckande nytugivna skrift berättar torpet Fifångs historia på ett fängslande sätt och med mycket fakta från källmaterial, samt berättar öns historia under flera århundraden. Författare är *Maria Landin* och *Björn Öberg*. Utgiven av Hölö Mörkö Hembygdsförening 2001.

68 sidor. Format: A4 (210x297mm). *Läs den!*

Pris: 100:-

Julen å Mörkö prästgård på 1860 - 70 talen.

En julberättelse av Anna Ahlander 1857-1934, prästdotter till Carl Gustaf och Clara Ahlander på Mörkö prästgård.

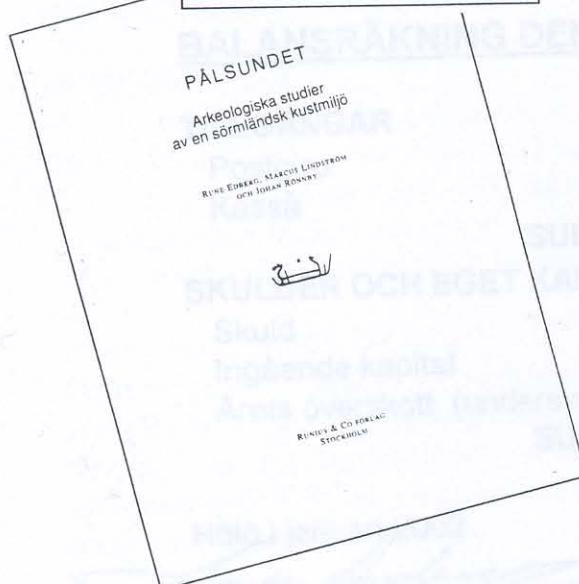
Här berättar hon livfullt och med en känslig inlevelse hur en prästfamilj firade jul i mitten av 1800-talet.

Varje förberedelse inför julhögtiden har fått sitt eget kapitel, där både slakten, ljusstöpnigen, julölet bryggs, julbaket och hur färden till julottan gick till.

Denna lilla skrift är rikt illustrerad och väl värd att läsa. Utgiven av Hölö Mörkö Hembygdsförening 2001.

24 sidor. Format: A5 (148x210mm).

Pris: 30:-

Pålsundet

Arkeologiska studier av en sörmländsk kustmiljö

Denna nytukomna skrift har docent Johan Rönnby, Rune Edberg och Marcus Lindström, marinarkeologer vid Södertörns Högskola redogjort i några intressanta artiklar för vad man hittills har utforskat om pålsparren vid Pålsundet. Skriften utgiven 2001.

Hembygdsföreningen har fått förmånen att sälja denna fakta-späckade publikation.

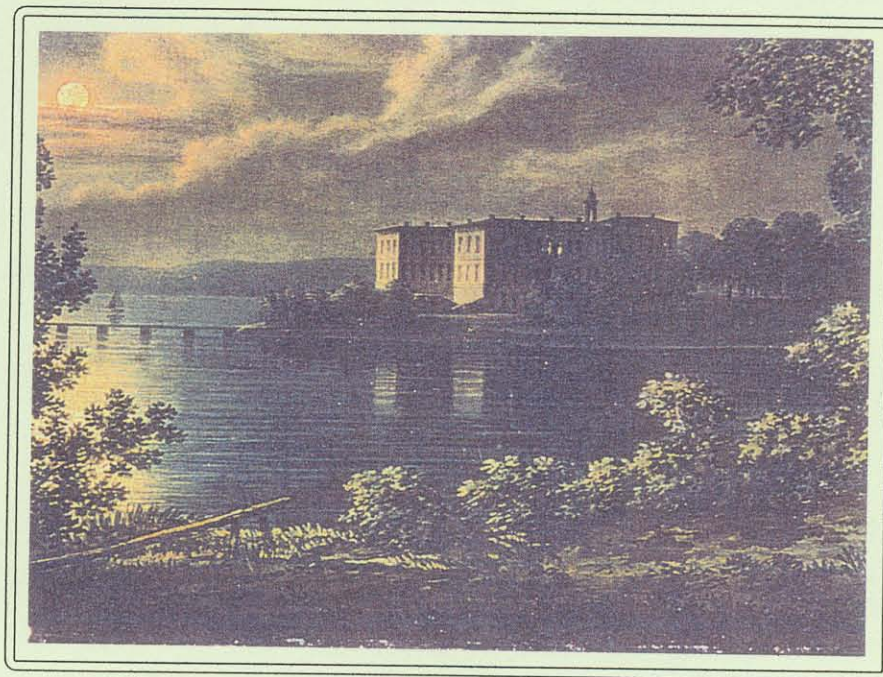
39 sidor. Format: A4 (210x297mm).

Pris: 50:-

Tullgarndagen 2002

söndagen den 9 juni

11.00 - 16.00

Tullgarnd Slott, litografi utförd av Ulrik Thersner 1824

- *Gudstjänst i Orangeriet kl. 11.00 (Hölö Mörkö församling).*
- *Musik och sång av körer, sångare, spelmän och Hemvärnets musikkår i parken, stallet, orangeriet, slottsgräsmattan och värddshuset.*
- *Lotteri och försäljning av skrifter, Hembygdsföreningen.*
- *Remmalag, kör turer i parken.*
- *Studs matta, vid sjösidan av värddshuset.*
- *Ponnyridning.*
- *Hantverkare från bygden tillverkar och säljer egna produkter i slottsallén.*
- *Exercis "Modell Ä" på Slottsgräsmattan.*
- *Demonstration av spånhyvel, tillverkning av takspån vid värddshuset.*
- *Båtutställning: Prins Wilhelms "Lärkan" samt en skötöka med motor från Mörkö.*
- *MG - Veteranbilar.*
- *Guidad visning av slottet 10:-*
- *Parkering 20:- gäller hela dagen.*

Reservation för eventuella ändringar i programmet.

Värddshuset har öppet, kaffeservering i stallet och i parken grillas "McTullgarn".

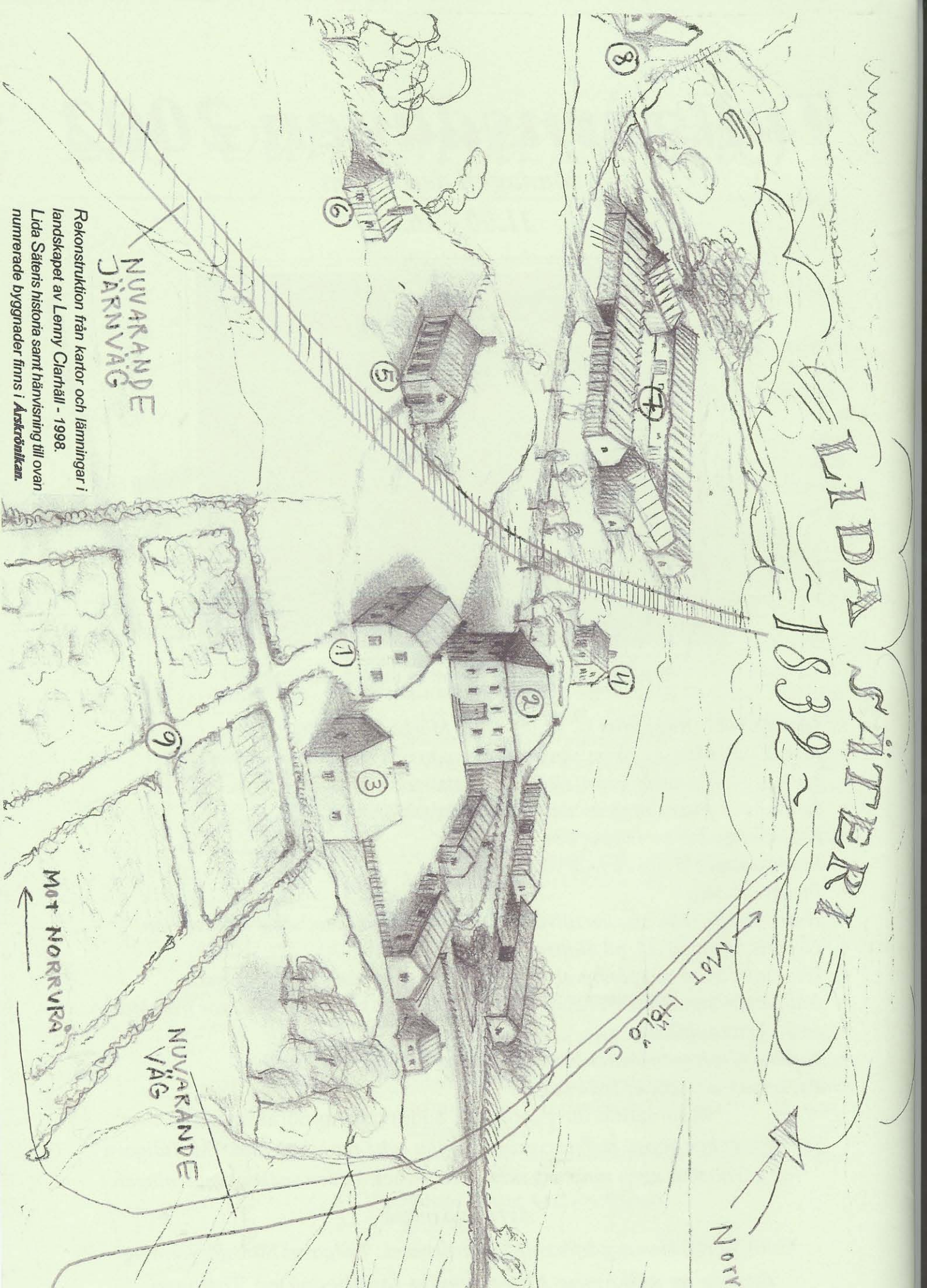
Tag gärna med egen matkorg och njut i parken av den vackra omgivningen.

Arrangörerna

Hölö Mörkö Hembygdsförening Värddshuset Tullgarnd Slottsförvaltning

önskar er välkomna till en trevlig familjedag på Tullgarn

LIDA SÄTTERI ≈ 1832 ≈

NUVÄRANDE
JÄRNVÄG

Rekonstruktion från kator och lämningar i
landskapet av Lenny Clarhäll - 1998.
Lida Säteris historia samt hänvisning till ovan
numrerade byggnader finns i *Arskrönikan*.

*Välkommen till Hölö Mörkö Hembygdsförenings hembygdsgård i Hölö kyrkskola.
Våra öppettider för besök är måndag-torsdag 09.00 - 13.00
Annan tid efter överenskommelse.*

Omslagsbild:

Enar Gustavsson från Åkervälle, i full färd med att demonstrera hur man hyvlar takspån på föreningens gamla takspånhyvel, under Tullgarnsdagen år 2001.

*Första upplagan, 2:a tryckningen.
Utgiven i maj månad år 2002,
upplaga 30 exemplar.*

ISSN 1101-7228